

До спеціалізованої вченої ради
Д 26.236.02 в Інституті держави і
права ім. В.М. Корецького НАН
України

В І Д Г У К
офіційного опонента
Кікалішвілі Марії Вікторівни
на дисертацію
Романівки Зеновія Євгеновича
«Знаряддя та засоби вчинення злочину за кримінальним
правом України»,
подану на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 - кримінальне право
та кримінологія; кримінально-виконавче право

Актуальність теми дисертації. Дисертація Романівки Зеновія Євгеновича «Знаряддя та засоби вчинення злочину за кримінальним правом України», присвячена актуальній проблемі. Проблематика об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення загалом і її окремих ознак зокрема не є новою. Протягом багатьох років як вітчизняні, так і зарубіжні фахівці з різним рівнем успішності займались науковим розробленням таких ознак об'єктивної сторони, як знаряддя та засоби вчинення кримінального правопорушення (злочину). На сьогодні чимало важливих питань, пов'язаних із визначенням значення знарядь і засобів вчинення кримінального правопорушення в кримінально-правовій теорії, виробленням на цій основі пропозицій із удосконалення КК України та практики його застосування, виникає у зв'язку із процесом реформування кримінального законодавства, що розпочався в Україні.

Автор справедливо наголошує, що стрімкий цифровий розвиток інформаційного суспільства, впровадження сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій, діджиталізація, яка охопила всі сфери суспільного життя, цифровізація, цифрові інновації, електронне урядування

та електронна демократія сприяють виникненню й використанню злочинцями нових знарядь і засобів учинення протиправних діянь, які здатні спричинити істотну шкоду правам людини, інтересам суспільства та держави, що охороняються законодавством України.

Враховуючи викладене, слід відзначити, що дослідження знарядь та засобів вчинення кримінального правопорушення за кримінальним правом України відповідає потребам сучасної юридичної науки, тема дисертації З.Є. Романівки є актуальною, а саме дослідження своєчасним.

Ступінь обґрунтованості та достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, обумовлена, насамперед тим, що дисертант використав значну кількість наукової літератури з аналізованих питань, яка видана в Україні та за її межами. У своїй роботі З.Є. Романівка критично використовує відповідні публікації, на сторінках наукового дослідження веде коректну полеміку з іншими вченими-криміналістами. Автор часто звертається до філософських категорій, що використовуються у праві. Безумовно, є позитивом роботи систематичні звернення автора до семантичного тлумачення кримінально-правових термінів, що аналізуються в дисертації.

Позитивно слід відзначити емпіричну основу дослідження, яка представлена 172 вироками судів різних областей України за 2015–2019 роки у справах про кримінальні правопорушення, вчинені з використанням певних знарядь чи засобів.

Автором вдало обрані і методи дослідження, виходячи з поставлених у роботі мети і задач, з урахуванням об'єкта та предмета дослідження. Під час дослідження використано низку загальнонаукових та спеціальних наукових методів пізнання, за допомогою яких здійснено всебічний та об'єктивний аналіз його предмета.

Таким чином автор у своїй роботі продемонстрував високий теоретичний рівень викладу матеріалу, логіку дослідження, вміння застосовувати різноманітні методи наукового пізнання, аналізувати

законодавчі акти, коректно полемізувати з іншими авторами, аргументовано відстоювати власну точку зору, узагальнювати науково та практично значущі висновки.

Обґрунтованість та достовірність результатів, отриманих З.Є. Романівкою в ході наукового дослідження, забезпечена завдяки використанню належної джерельної бази, вмілому опрацюванню емпіричного матеріалу, правильному поєднанню методів наукового пошуку. Усе це забезпечило обґрунтованість сформульованих у дисертації наукових положень, висновків і рекомендацій.

Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій полягає в тому, що представлена робота справді є одним з першим у юридичній науці України комплексних досліджень кримінально-правового значення та механізмів урахування знярядь і засобів вчинення кримінального правопорушення під час кримінально-правової кваліфікації..

На основі проведеного дослідження обґрунтовано і сформульовано положення і висновки, які є новими для науки кримінального права або наділені ознаками наукової новизни, і виносяться на захист.

Автором вперше встановлено відсутність практичної потреби розмежування знярядь і засобів вчинення кримінального правопорушення як самостійних ознак складу кримінального правопорушення, оскільки вони мають однакове кримінально-правове значення, зокрема, спеціальна конфіскація застосовується незалежно від того, зняряддям чи засобом виступали підшукані, виготовлені, пристосовані або використані винуватим гроші, цінності чи інше майно.

Новим є положення що, попри наявність у КК України близько 30 статей, у яких зняряддя або засоби є конститутивними ознаками складів відповідних кримінальних правопорушень, у кримінальному законодавстві України відсутня системність у їхньому використанні. Хаотичним є підхід законодавця і до текстуального закріплення одних і тих самих ознак, і до вибору складів кримінальних правопорушень, у яких вони закріплюються, і

до їхнього впливу на караність окремих кримінальних правопорушень тощо.

Повною мірою схвалюємо обґрунтування, що під час вироблення типових кваліфікуючих ознак складів кримінальних правопорушень та формування їх переліку у Загальній частині КК України, що є одним із постулатів Концепції реформування кримінального законодавства України, доцільність доповнити цей перелік двома кваліфікуючими ознаками, що стосуються знарядь та засобів: вчинення кримінального правопорушення з використанням засобів масової інформації та вчинення кримінального правопорушення з використанням знаряддя чи засобу, небезпечного для життя чи здоров'я багатьох осіб.

Заслужує на увагу виявлена автором доцільність та доведеність, що знаряддями та засобами вчинення кримінального правопорушення належить визнавати не лише матеріальні й інші утворення, які безпосередньо використовувалися під час вчинення кримінального правопорушення (закінченого кримінального правопорушення чи замаху на кримінальне правопорушення), а й відповідні утворення, які були підшукані, виготовлені чи пристосовані для використання під час вчинення кримінального правопорушення у майбутньому (готування до кримінального правопорушення).

Удосконалено визначення понять «знаряддя вчинення кримінального правопорушення» та «засоби вчинення кримінального правопорушення», під якими запропоновано розуміти підшукане, виготовлене, пристосоване чи використане суб'єктом кримінального правопорушення матеріальне чи інше утворення, яким безпосередньо заподіюється або створюється загроза заподіяння істотної шкоди об'єкту кримінально-правової охорони (*знаряддя вчинення кримінального правопорушення*), яке створило чи могло створити відповідні умови для вчинення кримінального правопорушення (*засоби вчинення кримінального правопорушення*).

Отже, положення, результати та висновки, заявлені дисертантом як такі, що містять наукову новизну, достатньо точно відзначені у вступі до

роботи, авторефераті дисертації, викладені в розділах основної частини дисертації.

Дисертація З.Є. Романівки містить значну кількість наукових положень, висновків та рекомендацій, які вперше пропонуються в кримінально-правовій науці або становлять собою розвиток попередніх досліджень відповідної проблеми. Автор сформулював ряд важливих висновків, пропозицій та рекомендацій, які характеризуються новизною та в сукупності вирішують важливу теоретичну та практичну проблему, пов'язану з використанням знарядь та засобів під час вчинення кримінального правопорушення.

Ознайомлення з дисертацією, авторефератом і друкованими працями автора дозволяє стверджувати, що результати дослідження відзначаються науковою новизною, яка представлена раніше не захищеними у кримінально-правовій науці теоретичними й прикладними положеннями, що виводять на якісно новий рівень правового пізнання проблем знарядь та засобів вчинення кримінального правопорушення за кримінальним правом України.

Значущість результатів дослідження для науки і практики. Теоретична і практична значущість одержаних результатів полягає в тому, що розробки та рекомендації, отримані у процесі дослідження, можуть бути використані у законотворчості для подальшого вдосконалення кримінального законодавства України; положення та висновки дисертаційної роботи можуть також застосовуватися у практичній діяльності слідчих та судових органів під час кримінально-правової кваліфікації кримінальних правопорушень, що вчиняються з використанням певного знаряддя чи засобу та призначенні покарання за їх учинення; теоретичні розробки дослідження можуть бути використані (та вже використовуються) в освітньому процесі. Висновки та пропозиції отримані в дослідженні можуть бути використані для подальших наукових досліджень цієї проблематики.

Повнота викладу положень дисертації в опублікованих працях З.Є. Романівки. Результати дисертації належно апробовані. Основні положення дослідження відображено у дев'яти наукових працях, із яких чотири статті – у наукових фахових виданнях України, одна стаття – в іноземному науковому фаховому виданні, чотири – тези доповідей на науково-практичних заходах.

Анотування дисертації ідентичний за змістом основним положенням самої дисертації.

Вищевикладене дає підстави для висновку, що дисертація Романівки Зеновія Євгеновича «Знаряддя та засоби вчинення злочину за кримінальним правом України» є завершеною науково-дослідною роботою, яка за своїм призначенням і змістом відповідає вимогам, що пред'являються дисертаціям на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

У цілому позитивно оцінюючи рецензовану працю, звернемо увагу на **окремі дискусійні положення, неточності та упущення**, які потребують або додаткової аргументації, або спеціальних пояснень під час захисту.

1. У пункті 6 новизни дисертації З.Є. Романівка вказує, що удосконалено визначення понять «знаряддя вчинення злочину» та «засоби вчинення злочину», під якими запропоновано розуміти підшукане, виготовлене, пристосоване чи використане суб'єктом кримінального правопорушення матеріальне чи інше утворення, яким безпосередньо заподіюється або створюється загроза заподіяння істотної шкоди об'єкту кримінально-правової охорони (*знаряддя вчинення кримінального правопорушення*), яке створило чи могло створити відповідні умови для вчинення кримінального правопорушення (*засоби вчинення кримінального правопорушення*).

Визначення вказаних факультативних ознак об'єктивної сторони складу кримінального правопорушення відрізняються лише тим, що знаряддям безпосередньо заподіюється або створюється загроза заподіяння

істотної шкоди об'єкту кримінально-правової охорони, а засобами – створюються чи можуть створюватися відповідні умови для вчинення кримінального правопорушення.

Потребує обґрунтування позиція дисертанта щодо способу розмежування знарядь та засобів вчинення кримінального правопорушення за такою ознакою, як створення загрози заподіяння істотної шкоди об'єкту кримінально-правової охорони (знаряддя вчинення кримінального правопорушення) та створення умов для вчинення кримінального правопорушення (засоби вчинення кримінального правопорушення).

2. Ознайомлення з назвою та змістом розділу 3 дисертації («Урахування знарядь та засобів вчинення злочину в процесі застосування кримінальної відповідальності») дає підстави стверджувати, що за таким підходом не виправдано звужено предмет дослідження, який зумовлює вивчення питання про врахування знарядь та засобів вчинення кримінального правопорушення не лише в межах кримінальної відповідальності, а й щодо інших заходів кримінально-правового впливу.

3. Видається цілком слушним розгляд знарядь та засобів вчинення кримінального правопорушення з позиції їх спеціальної конфіскації (підрозділ 3.1.). У висновках з цього приводу дисертант констатує, що попри доволі детальну нормативну регламентацію, спеціальна конфіскація знарядь і засобів учинення кримінального правопорушення нині майже не виконує своєї функції. Потребує уточнення позиція здобувача про яку саме функцію ідеться.

Загалом висловлені критичні зауваження істотно не впливають на позитивну оцінку дисертаційного дослідження, оскільки більшість із них є дискусійними або можуть бути предметом дискусії в ході прилюдного захисту дисертації.

Представлена робота характеризується необхідними для такого дослідження компонентами: критичний аналіз попередніх дослідників проблем знарядь та засобів вчинення кримінального правопорушення за

кримінальним правом України, органічне поєднання різних методів пізнання, звернення до досягнень інших галузей права та даних суспільних наук, наведення необхідних статистичних даних.

Висновок про відповідність дисертації вимогам Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника. На підставі вищевикладеного вважаю, що дисертація Романівки Зеновія Євгеновича «Знаряддя та засоби вчинення злочину за кримінальним правом України» є завершеною науковою працею, містить нові науково обгрунтовані результати проведених досліджень, які розв'язують конкретне наукове завдання вдосконалення нормативного регулювання та практики вирішення питань, пов'язаних із знаряддям та засобами вчинення кримінального правопорушення, що має істотне значення для науки кримінального права. Дисертація відповідає вимогам до кандидатських дисертацій, передбаченим пунктами 9 і 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567, основним вимогам до дисертацій та авторефератів дисертацій й іншим керівним документам Міністерства освіти і науки України, її зміст відповідає заявленій науковій спеціальності, а автор Романівка Зеновій Євгенович на основі прилюдного захисту заслуговує присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент –
доцент кафедри кримінально-правової
політики і кримінального права Інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
кандидат юридичних наук, доцент

МАКАЛШВИЛ
Марія Вікторівна

ПІДПИС НАСАДЖУ
ВЧЕНОГО СЕКРЕТАР
КАРАУЛЬНА Н.В.
30.11.2020

